

УДК 343.8(091)(432):930.25(477.82)

АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОГО АРХІВУ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ З КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ ПОЛІТИКИ ПОЛЬСЬКОЇ ДЕРЖАВИ (1918–1939 РОКИ)

Пащук Т.В.

Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна»,
Громадська організація «Волинське товариство польського права»

У статті проведений комплексний аналіз фондів Державного архіву Волинської області. Завдяки яким вдалося проаналізувати становлення кримінально-виконавчої політики польської держави у період з 1918–1939 рр. (на території сучасної Волинської області). Досліджено тюрми, історію їх виникнення, порядок підпорядкування, спостереження та максимальні терміни ув'язнення, контингент в'язнів. Наводяться по кожній тюрмі справи, які містяться у вище зазначеному архіві для більш свідомого усвідомлення тодішньої політики. Зазначаються фонди, у яких дану інформацію можна відшукати.

Ключові слова: Державний архів Волинської області, фонди, справи, кримінально-виконавча політика, польська держава.

Постановка проблеми. Розпочинаючи характеристику Державного архіву Волинської області Волині з кримінально – виконавчої політики, ми повернемося до історії і зазначимо, що, починаючи з XIV ст., волинські землі перебували у складі Великого князівства Литовського.

Після Люблінської унії 1569 р. Волинь відійшла до Корони Польської. Було утворене Волинське воєводство з центром у м. Луцьку. Після 2-го та 3-го поділів Речі Посполитої (1793, 1795), Волинь була приєднана до Російської імперії. Її землі входили до складу спочатку Волинсько-

го намісництва (до 1795 р. – Ізяславського), а з грудня 1796 р. – Волинської губернії (центр – Новоград-Волинський, з 1804 р. – Житомир).

У травні 1919 р. західні повіти Волинської губернії фактично, а з 1921 р. – формально, відійшли до складу Польщі. Тут було створено Волинське воєводство з центром у м. Луцьку, яке існувало до вересня 1939 року.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Об'єктивне дослідження історії Волинського воєводства щодо кримінально – виконавчої політики польської держави на межі 1918-1939 рр. не знайшла систематичного висвітлення в науковій літературі, можливе лише за умови залучення масивної кількості архівних документів і матеріалів Державного архіву Волинської області (далі ДАВО).

Аналіз історичної літератури і правової останніх років засвідчує, що її все більше поповнюють розвідки, що ґрунтуються на новій методологічній основі, а не на архівних і документальних джерелах. Разом з тим, дослідники ще не залучили необхідні архівні матеріали, які зберігаються у вище згаданому архіві.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Особливий науковий інтерес представляють фонди Державного архіву Волинської області, які містять велику кількість документів і значної кількості інформації про історичне і правове минуле Волинського воєводства, що безпосередньо стосується кримінально – виконавчої політики. Як і недостатньо досліджені і висвітлені у науковій, історичній, правовій літературі.

Мета статті. Головною метою цієї статті є те, що уперше розкриваються матеріали (фонди) ДАВО, як джерело відтворення, змін і перетворень у Волинському воєводстві (Волинської сучасної області) з кримінально-виконавчої політики польської держави межі 1918-1939 рр., зумовлені політикою польської держави щодо України.

Отже, розпочнемо детальну характеристику фондів, які стосуються безпосередньо кримінально – виконавчої політики польської держави.

Виклад основного матеріалу. Кримінально-виконавча політика є складовою загальної політики будь-якої держави у сфері боротьби зі злочинністю, яка на підставі норм кримінального права визначає основні напрями правотворчої діяльності держави і правозастосовної діяльності відповідних державних органів у сфері реалізації кримінального покарання.

На формування і розвиток кримінально-виконавчої політики прямо чи опосередковано впливає комплекс соціальних факторів: соціально-політичний стан суспільства, проголошені і фактично реалізовані соціально-моральні цінності і правові уявлення, стан і динаміка злочинності в країні та інше.

Кримінально-виконавчу політику Польської держави ми розпочнемо із тюрем, які є першоджерелами ДАВО щодо даної теми статті.

Історія створення Луцької міської тюрми була одночасно з судовими органами. Слугувала для попереднього ув'язнення та відбування тюремного покарання обвинувачуваних у революційній діяльності, а також кримінальних злочинців. У Луцькій тюрмі відбували покарання засуджені до трьох років ув'язнення.

Відзначалась жорстокими режимами та знущаннями над політичними в'язнями.

Підкорювалась Люблінській окружній дирекції тюрем. Крім того, знаходилась під спостереженням: спочатку повітового староства, а з 1921 року – прокуратури Луцького окружного суду.

Ліквідована у вересні 1939 року.

Дана Луцька міська тюрма, м. Луцька Волинського воєводства 1918-1939 рр. знаходиться у фонді 47 ДАВО, який складається із описів.

Опис 1 містить справ: 1664; 1921-1939 рр., а саме такі як статистичні дані про в'язнів Луцької тюрми, журнал реєстрації в'язнів, книга реєстрації прибуття та вибуття в'язнів, особові справи службовців тюрми. Відомості на видачу платні тюремній охороні, особові справи в'язнів, алфавітні списки в'язнів, списки політичних в'язнів-українців, в'язнів-комуністів та ін.

Опис 2 містить справ: 61; 1920-1922, 1927-1939 рр. Такі, як розпорядження Міністерства юстиції про надання службовцям тимчасової допомоги, про зміни в розрахунково-касових інструкціях, накази начальника тюрми (1929), службові рапорти про наявність в'язнів, відомості про кількість в'язнів, листування з Міністерством юстиції про виділення додаткового кредиту на виплату платні службовцям тюрми, на ремонт тюремного приміщення, касові документи, особові справи службовців тюрми, відомості на видачу платні, грошової надбавки службовцям тюрми, особові справи, особові картки в'язнів, журнал реєстрації в'язнів, переведених в інші тюрми (1931), журнал реєстрації осіб, звільнених з тюрми (1932), журнал реєстрації службових рапортів про чергування в тюрмі, журнал реєстрації особистих речей в'язнів та ін.

Опис 3 містить справ: 133; 1921-1930, 1934-1939 рр. Особові справи в'язнів.

Опис 4 містить справ: 1355; 1919-1939 рр. Про циркуляри, циркулярні листи Міністерства юстиції про освітлення та опалення тюремного приміщення, про доставку вугілля, про санітарний стан тюрми, про харчування, лікування, роботу в'язнів, про видачу кредитів та контроль над їх витратою, потребу друкованих видань, призов в армію громадян, про в'язнів єврейської національності та ін., розпорядження Міністерства юстиції про переміщення в'язнів, реєстрацію в'язнів при слідчому відділі, роботу в'язнів, закупівлю необхідного інвентарю для відділу праці, про тюремну бібліотеку, протипожежні заходи, богослужіння для в'язнів іудейського віросповідання, з інших господарських, фінансових та кадрових питань, накази начальника тюрми, рапорти начальника тюрми Міністерству юстиції про лікування в'язнів, придбання для в'язнів одягу, білизни, взуття та ін., про обмундирування службовців тюрми, про прийняття та звільнення з роботи, дисциплінарні порушення тюремних працівників, з фінансових питань, службові рапорти та відомості про стан тюремної служби, наявність в'язнів, кількість прибулих та вибулих в'язнів, про дострокове звільнення, голодовки, самогубства, дисциплінарні порушення та втечу в'язнів, про виконану роботу в'язнями, кількість використаних на харчування в'язнів продуктів, Звіти про виконання бюджету, господарські звіти, звіти про санітарний стан тюрми, звіти про особовий склад тюрми, журнали

реєстрації прибулих, вибулих, звільнених, хворих в'язнів, листування з Міністерством юстиції, прокурором Луцького окружного суду про політичних в'язнів, переміщення в'язнів в інші тюрми, придбання тюремного інвентарю, медикаментів, господарських речей, обмундирування службовців, закупівлю продуктів, про харчування в'язнів, забезпечення їх білизною та одягом, про опалення, освітлення, санітарний стан приміщення тюрми, будівництво лазні та пральні в тюрмі, про тюремну школу та бібліотеку, голодовку в'язнів, цензуру кореспонденції в'язнів, облік роботи в'язнів, виконання бюджету, про медперсонал, розведення шовковиків та з інших фінансових, господарських та кадрових питань, журнали реєстрації кореспонденції тюрми, журнали реєстрації кореспонденції в'язнів, документи (протоколи зборів, звіти, бюджет, списки) товариства опіки над тюрмою, документи (відомості, листування, списки, заяви) про роботу каси взаємодопомоги при тюрмі, касові документи, статистичні відомості, дані про кількість і склад в'язнів, про роботу, захворюваність і смертність в'язнів, про роботу тюремної школи і бібліотеки, санітарні інструкції для лікарів та начальників тюрми, книги обліку речей, цінностей та грошових вкладів в'язнів, розклад лекцій та уроків тюремної школи, особові справи службовців тюрми, відомості на видачу платні службовцям тюрми, відомості про особовий склад, особові справи в'язнів, алфавітний перелік в'язнів, свідоцтва про дострокове звільнення в'язнів, таблиці успішності, списки службовців тюрми, списки в'язнів тюрми, прибулих та звільнених в'язнів, переведених в'язнів з інших тюрем Волинського воєводства та тих, яких слід перевести з Луцької тюрми, в'язнів російської та української національності, кримінальних в'язнів, списки тюремних приміщень, книг тюремної бібліотеки, заяви громадян про прийняття на роботу в Луцьку тюрму, заяви в'язнів про медичну допомогу, видачу метричних свідоцтв для прийняття римсько-католицького віросповідання та ін., журнал обліку заяв в'язнів та ін. [1].

Наступною є Ковельська тюрма, в якій історія створення подібна до Луцької міської тюрми, яка сформулювалась одночасно з судовими органами в 1919 році.

Слугувала для попереднього ув'язнення та відбування тюремного покарання обвинувачуваних у революційній діяльності, а також кримінальних злочинців. В Ковельській тюрмі відбували покарання засуджені до одного року ув'язнення.

Відзначалась жорстокими режимами та знущаннями над політичними в'язнями. Підкорювалась Люблінській окружній дирекції тюрем, крім того, знаходилась під наглядом повітового староста, а з 1921 року – прокуратури Луцького окружного суду.

Ліквідована у вересні 1939 року зі встановленням на Волині радянської влади.

Згадки про дану тюрму знаходяться у ДАВО, а саме у фонді 281 Ковельська тюрма, м. Ковель Ковельського повіту Волинського воєводства, 1919–1939 рр. який містить у собі описи:

Опис 1 містить справ 1572; 1921–1939 рр., а саме журнали реєстрації в'язнів, книга обліку в'язнів (1935), справи в'язнів, реєстраційні

картки в'язнів (1935–1936), список в'язнів (1932), алфавітний список в'язнів, звільнених з тюрми (1939) та ін.

Опис 2 містить справ: 183; 1931–1939 рр. Справи в'язнів.

Опис 3 містить справ: 227; 1919–1939 рр., про циркуляри, накази, розпорядження Міністерства юстиції, рапорти начальника тюрми, тюремних наглядачів про дисциплінарні порушення, бунти, голодовку, втечі, листування та переміщення в'язнів; про школу, бібліотеку, санітарний стан тюрми; про витрати на утримання в'язнів; про службовців тюрми, постанови та протоколи розслідувань про втечі та дисциплінарні порушення в'язнів, листування начальника Ковельської тюрми з Міністерством юстиції, прокуратурою Луцького окружного суду, тюрмами про переміщення, звільнення, голодовки, цензуру листування в'язнів, про санітарний стан, роботу школи та бібліотеки тюрми, надання медичної допомоги в'язням, придбання для тюрми нерухомого майна, про особовий склад працівників тюрми та ін., журнали реєстрації кореспонденції, статистичні звіти про кількість, склад в'язнів, про захворюваність та смертність в тюрмі, справи в'язнів, копії вироків, відомості про в'язнів, які достроково звільнилися з тюрми (1932), свідоцтва про звільнення (1935–1936), відомості про кількість в'язнів, які перебували на забезпеченні тюрми, журнал обліку видачі в'язням продуктів і канцелярського приладдя (1933), проекти, плани та розрахунки будівництва приміщення тюрми, звіт про кількість і склад службовців тюрми (1935), відомості на видачу платні службовцям тюрми, списки службовців тюрми, членів каси взаємодопомоги, списки в'язнів, звільнених, списки книг тюремної бібліотеки, заяви в'язнів про поліпшення умов тюремного режиму, договори начальника тюрми з жителями про продаж продуктів харчування і палива для потреб тюрми (1936), щоденне меню з переліком використаних продуктів та ін. [2].

Останньою є Володимирська тюрма, історія виникнення якої аналогічна до виникнення вище згаданих тюрем.

Фонд 302. ДАВО. Володимирська тюрма, м. Володимир Володимирського повіту Волинського воєводства, 1919–1939 рр. і містить в собі опис:

Опис 1 містить справ: 36; 1925, 1929–1932, 1936–1939 рр. Справи в'язнів, таких як: Вавринчука В.М., Вагенгауера Х.В., Вигеля А.Д., Гарбарчука С.Т., Гальдберга Ш.Д., Дацька Ф.С., Дащук Л.С., Демчука І.І., Дмитрука М.Е., Дмитрука П.К., Друця М.О., Дубчука І.С., Ковальчука О.А., Козачука А.Л., Колтонюка І.У., Колпатюка В.П., Левсюка І.С., Левчука А.В., Левчука Ф.Г., Миронюка Я.М., Мундринця І.В., Новосада Г.Н., Осипчука М.Т., Памійчук М.С., Парахомчука С.А., Побережнюка Л.С., Поручніка Ф.Б., Романюка Г.Н., Самчука О.А., Синиго О.Т., Сладкевича В.Ф., Стельманчука З.Г., Цеся В.Д., Шевчука А.О., Шилельського Т.Д., Ягодника Л.М. [3].

Висновок. Отже, фонди ДАВО містять поки що всебічно не вивчений науковцями, дослідниками винятково великий за обсягом і значний за інформаційним ресурсом документальний комплекс для дослідження та розкриття проблеми кримінально-виконавчої політики за 1918–1939 рр.

внаслідок приєднання до польської держави та із утворенням Волинського воєводства з центром у м. Луцьку, розгортання на теренах самодержавної політики щодо України.

Абсолютна більшість архівних матеріалів, які охоплюють події та процеси, що відбулися у цьому регіоні, були недавно розсекречені і тому в обіг вводяться уперше.

Список літератури:

Державний архів Волинської області / Далі ДАВО /

1. Ф. 47. – Луцька міська тюрма, м. Луцьк Волинського воєводства, 1918–1939 рр. – Опис 1. Справи: 1-1664; Опис 2. Справи: 1-61; Опис 3. Справи: 1-133; Опис 4. Справи: 1-1355.
2. Ф. 281. – Ковельська тюрма, м. Ковель Ковельського повіту Волинського воєводства, 1919–1939 рр. – Опис 1. Справи: 1-1572; Опис 2. Справи: 1-183; Опис 3. Справи: 1-227.
3. Ф. 302. – Володимирська тюрма, м. Володимир Володимирського повіту Волинського воєводства, 1919–1939 рр. – Опис 1. Справи: 1-36.

Пащук Т.В.

Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна»,
Общественная организация «Волинское общество польского права»

АНАЛИЗ ГОСУДАРСТВЕННОГО АРХИВА ВОЛЫНСКОЙ ОБЛАСТИ ПО КРИМИНАЛЬНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЙ ПОЛИТИКЕ ПОЛЬСКОГО ГОСУДАРСТВА (1918-1939 ГОДОВ)

Аннотация

В статье проведен комплексный анализ фондов Государственного архива Волынской области. Благодаря которым удалось проанализировать становление криминально-исполнительной политики польского государства в период с 1918-1939 гг. (на территории современной Волынской области). Исследовано тюрьмы, историю их возникновения, порядок подчинения, наблюдения и максимальные сроки заключения, контингент заключенных. Приводятся по каждой тюрьме дела, которые содержатся в выше указанном архиве для более сознательного понимания тогдашней политики. Указываются фонды, в которых данную информацию можно отыскать.

Ключевые слова: Государственный архив Волынской области, фонды, дела, уголовно-исполнительная политика, польское государство.

Pashchuk T.V.

Lutsk Institute of Development of Man of University «Ukraine»,
Public Organization «Volyn Association of Polish Law»

THE ANALYSIS OF RECORD OFFICE OF VOLYN AREA FROM CRIMINALLY-EXECUTIVE POLITICS OF THE POLISH STATE (1918–1939 YEARS)

Summary

A complex analysis of funds of the Record office of the Volyn areas was conducted in the article. Due to that it was succeeded to analyse becoming of criminally-executive politics of the Polish state in a period from 1918 -1939 (on territory of the modern Volyn area). Prisons, history of their origin, order of submission, supervision and maximal terms of conclusion, contingent of prisoners, are investigational. Files over, that are contained in the higher marked archive for more conscious realization of that time politics, are brought on every prison. Funds in that this information can be found are marked.

Keywords: Record office of the Volyn area, funds, files, criminally-executive politics, Polish state.